

Ранко Вулић¹
Јадранка Петровић²

Прегледни чланак

СТЕЧАЈЕВИ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА У ФРАНЦУСКОМ ПРАВУ

doi: 10.7251/GOD1739125V

Сажетак: У француском праву четири су врсте стечајева физичких лица: Стечај самосталних предузетника, (занатлија, пољопривредника и припадника слободних професија). Та врста стечаја регулисана је истим правилима као и стечај привредних друштава, Француским трговачким закоником. Друга врста стечаја је банкрот одговорних лица у стечајном поступку ликвидираниог привредног друштва и самосталног предузетника као кривична санкција прописана одредбама Француског трговачког законика. Трећа врста је лични стечај као професионална санкција која се изриче током или након стечајног поступка против самосталног предузетника, или одговорног лица (*de facto* или *de iure*) у правном лицу, због несавјесног пословања или кажњивих радњи (преварна употреба средстава којима се наноси штета другима, плаћања упркос неликвидности, фиктивно рачуноводство и сл.) или због саме чињенице да трговачко друштво не плаћа своје дугове. И ова врста стечаја је регулисана одредбама Француског трговачког законика. Четврти облик је грађаски стечај (стечај потрошача), тј. физичког лица које не спада у наведене категорије. Регулисан је одредбама Француског потрошачког законика.

Кључне ријечи: Стечај самосталног привредника, банкрот, лични стечај као професионална санкција, грађански стечај (стечај потрошача).

1 Доцент на Правном факултету у Бањој Луци. r.vulic@pravobl.org

2 Магистар економских наука, докторант на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци

УВОД

„Први доказ о постојању законског уређења стечајног процеса може се пронаћи у вавилонском Хамурабијевом закону из 13. вијека прије Христа. Овим законом је предвиђено измирење обавеза дужника сразмерно учешћу дуга одређеног повериоца у укупном износу дугова. С друге стране, у древној Атини, 623. г.п.н.е., чувеним Драконовим законом је уређено да стечај представља кривични преступ за који се обично одређивала смртна казна као казнена мера, док се сва имовина дужника сразмерно делила повериоцима. Касније је уведена алтернативна казна у виду изгнанства дужника из државе, а понекад би дужник упао у ропство и имао обавезу служења повериоцима до намирења дугова. Изменама наведеног закона 594. г.п.н.е. уведено је да дужник и његови потомци губе грчко држављанство“.³

„У римском законодавству било је уобичајено да дужник измирује своје дугове стављањем својих услуга на располагање повериоцима, односно ропством, према закону дванаест таблица из 451. г.п.н.е. Повериоци су имали право да продају дужника као роба, где би поделили приход сразмерно дуговима које је дужник према њима имао. Тек у време Цезара се мења закон, где се заточеништво искључује из закона као казнена мера. У средњовековној Италији у пракси је најчешће дужник напуштао град и, уколико се никада не би вратио, његова имовина би била подељена повериоцима, а дужник би био проглашен неликвидним.“⁴

„Стечај се у римском праву развија кроз 4 фазе и то: закон XII таблица, *zatum institut missio in bona*, затим институт *cessio bonorum*, и институт *bonorum distractio*. Ова три института представљају претече данашњег стечаја.

Институт *missio in bona* уведен је 118. г.п.н.е. Увођењем овог института, поступак извршења се више није спроводио над личношћу већ над имовином дужника. Претор је доносио одлуку којом је давао овлашћења повериоцу да поверилац узме целокупну имовину дужника, без обзира на висину дуга, те да ту имовину прода и намири своје потраживање (*venditio*

3 Вуле Миздраковић. *Компаративна анализа економских аспеката стечаја*, докторска дисертација, (Београд: Универзитет Сингидунум, 2012). 19 https://www.researchgate.net/publication/261309963_Komparativna_analiza_ekonomskih_aspekata_stecaja

4 Александар Милосављевић. *Имовинско-правне последице покретања стечајног поступка у домаћем и компаративном праву*, докторска дисертација, (Нови Сад: Универзитет Едуконс, 2016). 19, <http://educons.edu.rs/wp-content/uploads/2016/06/Aleksandar-Milosavljevic-doktorska-disertacija.pdf>

bonorum). Приликом узимања имовине дужника поверилац је могао применити силу уколико је то било потребно. Уколико је дужник имао више поверилаца, уновчење целокупне имовине дужника вршио је на лицитацији поверилац (*magister bonorum*) кога су између себе бирали повериоци. Након што *magister bonorum* прода имовину, претор је одлучивао колико новца припада сваком поједином повериоцу. *Missio in bona* повлачила је и губитак части повериоца. Карактеристика је у томе што у њему долази до изражаја заједница поверилаца.

Институт *cessio bonorum* уведен је у доба Цезара. Према овом институту, дужник је добровољно уступао своју имовину повериоцу ради наплате његовог потраживања. Имовина дужника се продавала а новац добијен продајом служио је за намирење повериоцевог потраживања. Уколико би нешто преостало, након намирења повериоцевог потраживања, то се враћало дужнику. У случају да је било више поверилаца и да новац добијен продајом дужникове имовине није био довољан за намирење поверилачких потраживања у целости, тада се деоба предметног новца вршила на једнаке делове. Код овог института није постојао губитак части дужника.

Институт *distractio bonorum* дозвољавао је продају делова имовине дужника за разлику од два наведена института код којих се продавала целокупна имовина дужника. Наиме, претор је на захтев поверилаца постављао *curator bonorum* који је могао продавати делове имовине дужника и намиривати повериоце, вршећи појединачне продаје дужникове имовине све до намирења дуга.⁵

„У старом Риму дуг је имао снажну религиозну конотацију. Постојала је божица *Fides*, божица повјерења, заштитница дугова и уговора. *Bona fides* на индивидуалном нивоу и *Fides publica* на колективном нивоу постају симбол и код понашања римског народа. Не испунити дуг, отићи у стечај представља неиспуњење колективне обавезе, заклетве и повјерења, који вежу и формирају државу и народ римски снагом уговора. Та религиозна конотација дуга наставља се и у првим вјековима н.е. У молитви *Оче наш* на свим језицима, арменском, грчком или латинском садржана је иста молба: **Оче наш, опрости нам дугове наше као што их и ми опраштамо дужницима нашим.**“⁶

Иако је стечај физичког лица (стечај правних лица није био познат) био регулисан још прије 33 вијека Хамурабијевим закоником, још увијек

5 Ibid., 20

6 Thiveaud Jean-Marie. L'ordre primordial de la dette : Petite histoire panoramique de la faillite, des origines à nos jours. In: Revue d'économie financière, n°25, 1993. Droit et finance. pp. 67-106. http://www.persee.fr/doc/ecofi_0987-3368_1993_num_25_2_1989

није законом регулисан у Републици Српској. Ако нам некада, у далекој будућности, драги Бог да и велике силе, које нама управљају, дозволе доношење закона о стечају физичких лица, чини се да би се нека од рјешења из француског права могла и код нас примијенити.

1. СТЕЧАЈ СМОСТАЛНИХ ПРЕДУЗЕТНИКА⁷

Наслов 6. главе француског Трговачког законика⁸ има наслов „О потешкоћама у предузећима“.⁹ У тој глави се налазе правила која регулишу 5 фаза стечајног поступка: 1. привремени мандат, 2. судска медијација, 3. реорганизација ликвидног субјекта, 4. реорганизација неликвидног субјекта, 5. стечај.

1.1 Привремени мандат

Важна институција која учествује у превенцији потешкоћа у предузећима¹⁰ је предсједник надлежног суда¹¹ који има право да по сазнању из било којег извора о могућим потешкоћама, позове на разговор одговорно лице из предузећа или **предузетника** или било које друго лице. Предсједник надлежног суда, на писмени захтјев дужника, одређује привременог мандатара којем одређује задатак. И сам дужник може одредити личност мандатара. Обично су то стечајни управници. Рок мандата је обично три мјесеца. Дужник може тражити од суда више пута процедуру привременог мандата. Задатак мандатара се састоји у асистенцији одговорном лицу приликом склапања са повјериоцима¹² уговора о помјерању рокова за исплату дуга.

Мандатар за свој рад добија од дужника накнаду коју одлуком одређује предсједник надлежног суда.

Важно је напоменути да се процедура привременог мандата спрово-

7 Ранко Вулић. „Стечај у францком праву“, *Годишњак правног факултета*, бр.38, (2016), 249-264

8 Code de commerce, у даљем тексту скраћеница «СС»

9 СС, чл. Л610-1 и сљедећи

10 Пољоприврени, трговачки или индустријски посао, којег води приватно правно или физичко лице, с циљем да се производе добра или услуге за тржиште.

<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/entreprise/30069#TgmCWj2GbbpDtqza.99>

11 Трговачког или грађанског, зависно од дјелатности која се обавља. Грађански суд се зове «tribunal de grande instance» и суди у споровима вриједности преко 10.000 Еура.

12 Банкама, пореским органима, добављачима

ди у случајевима када је дужник још увијек ликвидан.

1.2 Судска медијација¹³

Пред трговачким или грађанским судовима може се проводити поступак судске медијације. Могу је користити дужници који се баве трговачком, занатском или слободном професијом а који имају правне, економске или финансијске проблеме који су се манифестовали или се могу предвидјети. Услов је да ти дужници нису престали плаћати своје обавезе у посљедњих 45 дана. **Земљорадници** користе процедуру предвиђену Законом о пољопривреди и поморском риболову.

Дужник се обраћа захтјевом предсједнику надлежног суда излажући своју економску и финансијску ситуацију и своје потребе за финансирањем те евентуално предлаже одговарајуће мјере. Дужник може да предложи медијатора. Поступак почиње тако што предсједник суда одређује медијатора на период од 4 мјесеца који се може продужити за још један мјесец (укупно 5 мјесеци). Одлука се доставља **јавном тужиоцу**, а у случају слободних професија и надлежној комори. Након отварања поступка **предсједник суда** може тражити обавјештења, која ће му омогућити да оцијени укупну економску ситуацију дужника, од рачуновође, нотара¹⁴, представника радника, организација социјалног осигурања, кредитних институција, установа електронског новца, служби које се баве централизацијом података о банкарским ризицима и неуредним плаћањима. У исту сврху може ангажовати вјештака да сачини извјештај о економској ситуацији. Задатак медијатора је да помаже дужнику да склопи уговоре са главним повјериоцима како би престале потешкоће предузећа. Ови уговори се односе на продужење рокова плаћања обавеза повјериоцима. Медијатор може предлагати реорганизацију предузећа како би се наставила дјелатност и очувала радна мјеста. Он доставља извјештај предсједнику суда о току медијације као и сва потребна обавјештења. Ако је договор између дужника и повјерилаца немогућ, медијатор о томе одмах извјештава предсједника суда који га разрјешава дужности, окончава поступак и о томе извјештава државног тужиоца.

Предсједник суда, на захтјев обију страна у медијацији, констатује њихов договор и даје му извршну снагу. Одлука којом се констатује договор се не објављује јавно и на њу нема жалбе. Како се одлука не објављује,

13 Фр. conciliation

14 Ради прегледа уписаних хипотека и других нотарски обрађених аката

сачувана је повјерљивост поступка. На захтјев дужника суд може овјерити¹⁵ овај уговор који се тада доставља писарници и објављује чиме се губи повјерљивост поступка.

О овјери овог уговора суд одлучује након што је саслушао дужника, повјериоце који су га потписали, представника комитета радника или делегате радника, медијатора и државног тужиоца, те представника коморе ако се ради о слободним професијама.

Након констатације уговора од стране предсједника суда или његове овјере од стране суда дужник може тражити да се медијатор одреди као мандатар за извршење уговора док траје његово извршење. О накнадама привременог мандатара, медијатора, мандатара за извршење уговора и вјештака одлучује предсједника суда.

1.3 Реорганизација ликвидног стечајног дужника

На захтјев горе поменутих дужника који су још увијек ликвидни, може се започети поступак реорганизације како би се наставила економска активност и одржала запосленост. Суд одлуком одређује период посматрања предузаћа од 6 мјесеци који се може продужити за још 6 мјесеци (укупно 12). Том одлуком се одређују један стечајни судија и два судска мандатара и то стечајни управник и стечајни администратор. Ако се ради о мањим предузећима, не одређује се стечајни администратор. Суд може одредити и више стечајних администратора. Стечајни судија одређује 1 до 5 контролора из реда повјерилаца, од којих је најмање један повјерилац чије је потраживање обезбијеђено залогом или хипотеком. Контролори помажу стечајном управнику и стечајном судији у обављању надзорних функција.

Предузећем дужником управља његово одговорно лице. Задатак стечајних администратора је да контролишу рад дужниковог одговорног лица и да му помажу у управљању. Дужник наставља да располаже својом имовином и управља дјелатношћу.

По отварању поступка врши се инвентура имовине дужника као и попис регистрованих залога на истој.

Судском одлуком којом се отвара поступак забрањују се плаћање свих дугова (сем осигураних залогом) насталих прије и након отварања поступка, као и закључење комисорног пакта. У свако доба у периоду посматрања суд на захтјев дужника може одобрити дјелимични престанак активности. Исто тако, на захтјев дужника, судског администратора, стечајног

15 Фр. homologuer

управника, јавног тужиоца или по службеној дужности, суд поступак реорганизације ликвидног дужника може претворити у поступак ликвидације неликвидног дужника. Ако суд одлучи да прогласи стечај, окончава период посматрања и ослобађа дужности судског администратора. Ако су услови који су оправдавали отварање поступка посматрања нестали, суд обуставља процедуру на захтјев дужника. Отварање поступка посматрања прекида и забрањује свако подизање тужбе или покретање извршног поступка од стране повјерилаца. Потраживања настала за потребе вођења поступка реорганизације и посматрања, као и потраживања добављача у истом периоду бивају исплаћена о року доспјећа.

Након објављивања покретања поступка, сви повјериоци сем радника, пријављују своја потраживања стечајном управнику у року од два мјесеца од објављивања огласа о отварању поступка. Стечајни управник доставља суду листу пријављених и признатих потраживања. Стечајни судија на основу исте прави списак пријављених и признатих потраживања и доставља је у писарницу суда. Стечајни управник уз помоћ дужника и евентуално једног или више вјештака дужан је направити извјештај о укупној економској ситуацији предузећа. Ако постоји реална могућност да се предузеће реорганизује, суд доноси у ту сврху план и тиме се завршава период посматрања.

План реорганизације садржи обуставу, отпочињање нове или уступање другом предузећу једне или више дјелатности дужника. У плану се износе могућности успостављања активности, стање на тржишту и могући начини финансирања. У њему се дефинишу начини измирења дугова и евентуалне гаранције које дужник потписује како би се могли измирити дугови. Ако план предвиђа отпуштање радника из економских разлога, треба предвидјети начин обештећења оних којима пријети отпуштање.

Приједлози за измирење дугова могу се односити на рокове исплате, смањење дуга конверзију у хартије од вриједности или учешће у капиталу.

Пореска администрација, организације социјалног осигурања и осигурања од незапослености могу опростити сав или дио дуга дужнику под истим условима под којим би то учинио приватни субјект који нуди своје робе или услуге у поступку јавних набавки.

У сврху расправљања о плану формирају се два одбора повјерилаца. Чланови првог одбора су по закону повјериоци из институција јавног права. Чланови другог одбора су по закону повјериоци чија потраживања износе више од 3% укупних потраживања.

Дужник са судским администратором преставља одборима повјерилаца своје приједлоге и образлаже план. Повјериоци се о плану изјашња-

вају у року од десет до двадесет дана. Одлука се доноси у сваком одбору двотрећинском већином износа дугова, с тим да сваки члан одбора има један глас. Ако је план усвојен, јавно се објављује. Ако један одбор није прихватио план, поступак се понавља у року од шест мјесеци. Извршење усвојеног плана не може бити дуже од **десет година**.

1.4 Реорганизација неликвидног стечајног дужника

Поступак реорганизација неликвидног стечајног дужника има за циљ да омогући наставак дјелатности предузећа, одржање запослености и регулисање дуговања. Током поступка се сачињава план реорганизације који се усваја судском одлуком након периода посматрања. У поступку се конституишу два одбора повјерилаца како је претходно изложено. Овај поступак се односи на иста лица на која су напријед набројана. Ако је неко физичко лице умрло током неликвидности, суд може поступати на захтјев било којег повјериоца, државног тужиоца или насљедника. Исто тако суд може поступати и у случају престанка обављања слободне професије ако је дио дуга или сав дуг настао из те дјелатности.

Кад предсједник надлежног суда сазна да је дужник постао неликвидан, он обавјештава јавног тужиоца. Ако јавни тужилац тражи да се против дужника покрене поступак реорганизације усљед неликвидности или поступак стечаја, суд је дужан да то прихвати. Покретање поступка може тражити и дужник најмање 45 дана након падања у стање неликвидности, ако није у том року тражио покретање поступка медијације. Такође, покретање поступка може тражити и било који повјерилац, без обзира на природу потраживања. Ако је дужник престао са обављањем професионалне дјелатности, повјерилац се може обратити суду у року од једне године од:

1. брисања из регистра трговине и друштава. Ако се ради о правном лицу, рок се рачуна од брисања након јавног објављивања закључења стечајног поступка.
2. престанка дјелатности ако се ради о лицу које се бави занатском дјелатношћу, пољопривреднику или припаднику слободне професије.
3. од објављивања закључења стечајног поступка ако се ради о правном лицу које није обавезно да се уписује у регистар.

Раднички комитет или представници радника могу извијестити предсједника суда или јавног тужиоца о свим чињеницама које се односе на престанак плаћања од стране дужника. Након што је саслушао дужни-

ка, суд прецизира датум падања у стање неликвидности. На приједлог судског администратора или стечајног управника суд може одредити било коју мјеру обезбјеђења имовине законског или стварног пословође друштва ако су против њега исти подигли тужбу због одговорности за неликвидност дужника. Судија задужује једног или више судских администратора да помажу дужнику у вођењу предузећа. Најкасније два мјесеца од одлуке о отварању поступка, суд одређује наставак посматрања ако сматра да дужник има довољно средстава за наставак активности. Током периода посматрања суд на захтјев дужника, администратора, стечајног управника, државног тужиоца или по службеној дужности може наредити дјеломични престанак активности или отворити стечај ако је реорганизација немогућа.

Администратор је дужан да заједно са дужником сачини план реорганизације који се презентује одборима повјерилаца. Одбори се изјашњавају о сваком приједлогу из плана.

1.5 Стечај¹⁶

Поступак судске ликвидације (стечаја) се примјењује на сва лица (правна и физичка) која врше трговачку или занатску дјелатност, на све пољопривреднике, физичка лица из сфере слободних професија и сва правна лица приватног права. Циљеви поступка су окончање дјелатности дужника и намирење повјерилаца.

Како су одредбе о намирењу повјерилаца сличне онима у Закону о стечајном поступку Републике Српске, чини се интересантним приказати само одредбе које се односе на кривична дјела у стечају. Та дјела су предвиђена самим Трговачким закоником (Чл. Л 654-1 и сљедећи), а не Кривичним закоником.

2. БАНКРОТ

Кривична дјела у стечају су предвиђена самим Трговачким закоником (Чл. Л 654-1 и сљедећи), а не Кривичним закоником. За ова дјела је карактеристичан појам «**банкрот**» којим се у француском праву означавају преварне радње током реорганизације или стечаја. Државни тужилац не може поступати против осумњиченог ако није било поступка пред трговачким или грађанским судом. У таквом случају државни тужилац мора најприје тражити од надлежног суда отварање поступка стечаја.

16 Фр. liquidation judiciaire

За кривично дјело банкрота могу бити гоњени:

1. Трговци и то свако лице које се професионално бави трговином. Под сваким лицем треба подразумијевати и правна и физичка лица јер у француском праву правна лица могу одговарати за сва кривична дјела за која могу одговарати и физичка лица.
2. Занатлије, тј. лица уписана у регистар заната. У тај регистар се уписују и правна лица која се баве занатском дјелатношћу а не запошљавају више од десет радника.
3. Пољопривредници
4. Физичка лица која су припадници слободних професија.
5. Одговорна лица у правном лицу, или стечајни управник: удружења грађана, синдиката, радничког комитета у предузећу или предузећа у мјешовитом власништву (акционарска друштва у којима правно лице јавног права има већину акција).
6. Физичка лица која се зову «стални представник» ако је у правном лицу пословођа неко друго правно лице.

Услови за постојање кривичног дјела банкрота:

1. Започет поступак реорганизације или стечаја је претходни услов за гоњење извршиоца кривичног дјела банкрота.
2. Поступци предузети с циљем да се избјегне или успори отварање поступка реорганизације или стечаја, као што су продаја роба испод уобичајене цијене или узимање кредита које је немогуће вратити.
3. Располагање имовином предузећа након падања у стање неликвидности или скривање појединих дијелова имовине како се повјериоци не би могли наплатити.
4. Злонамјерно увећање пасиве предузећа, као што је лажно признање дуга.
5. Фиктивно вођење пословних књига, или њихов нестанак или њихово невођење.
6. Неправилно или некомплетно вођење пословних књига.
7. Злонамјерност која се може извести из напријед наведених понашања.

Предвиђене казне:

1. Извршиоцу, физичком лицу, запријеђена је казна од 5 година затвора и 75.000 Еура новчане казне.
2. Саучесници у банкруту се исто кажњавају. Банкар и адвокат могу бити

саучесници у банкроту.

3. Ако је извршилац или саучесник одговорно лице у финансијској организацији казна је 7 година затвора и 100.000 Еура новчане казне.

Споредне казне:

1. Забрана грађанских и породичних права. Обухвата право гласа, право да се буде биран, право да се врши правосудна функција и буде вјештак пред судом, право да се заступа други или да му се асистира пред судом, право да се свједочи пред судом, право да се заступају малолетни и они без пословне способности. Суд може забранити вршење свих набројаних права или само неких од набројаних. Забрана права гласа или права да се буде биран повлачи за собом и забрану обављања државне службе.
2. Забрана до 5 година државне службе или дјелатности у оквиру које је почињено кривично дјело.
3. Икључење из поступка јавних набавки до 5 година.

3. ЛИЧНИ СТЕЧАЈ

Регулисан је члановима Л-653-1 до 653-11 Француског трговачког законика (укупно 11 чланова). Лични стечај је професионална санкција која се изриче током судске ликвидације или након ње самосталном предузетнику, одговорном физичком лицу које је управљало, непосредно или посредно правним лицем, због непоштеног понашања, кажњивих радњи (злоупотреба средстава, плаћање током великвидности, фиктивно рачуноводство и сл.) или због саме чињенице да предузеће не плаћа своје дугове. Лични стечај се може водити против: 1. трговца, занатлије, пољопривредника и сл. који самостално обављају своју дјелатност 2. одговорних лица у правном лицу: предсједника управног одбора, директора, генералног директора, управника итд. 3. фактички одговорних лица¹⁷, која нису званично регистрована као одговорна лица, али су се понашали као одговорна лица и стварно својим радом починили кажњиве радње, било јавно или скривено, са или без новчане накнаде. Лични стечај се може изрећи на максимални рок до 15 година током судске реорганизације или ликвидације од стране суда пред којим се води поступак а на иницијативу неког од сљедећих лица: 1. представника повјерилаца, 2. администратора, 3. ликвидатора, 4. јавног

17 Француско право познаје *de iure* и *de facto* одговорно лице у правном лицу.

тужиоца, 5. суда

Личним стечајем бивају санкционисане грешке које је починило непоштено или тешко некомпетентно одговорно лице које је својим радњама довело предузеће у губитак. Санкција је стриктно везана за акте управљања одговорног лица и независна је од било које кривичне санкције као што је банкрот. Ова санкција је независна од судбине предузећа које може бити ликвидирано или наставити са дјелатношћу. Радње које се санкционишу су само оне које предвиђа закон. Суд може изрећи или не лични стечај, без обзира о каквој се погрешци одговорног лица ради. Различите су кажњиве грешке одговорних лица у правном лицу и оних које су заједничке самосталним предузетницима и одговорним лицима. Грешке одговорних лица у правним лицу које могу бити санкционисане:

- ако није из својих личних средстава измирио губитак правног лица,
- ако је располагао средствима правног лица као са својим личним средствима,
- ако је трговао у сопственом интересу користећи се правним лицем као заклоном,
- ако је употребљавао средства правног лица супротно интересима истог за личне циљеве или погодујући другом правном лицу или предузећу у којем има директне или индиректне личне интересе,
- ако је у свом личном интересу наставио са нерентабилном дјелатношћу која је само могла резултовати неликвидношћу правног лица,
- ако је водио фиктивно рачуноводство или учинио да документи нестану, ако није водио рачуноводство у складу са законским прописима, или га је водио очигледно непотпуно или неусклађено са законским прописима.

Грешке самосталних предузетника и одговорних лица у правном лицу које могу бити санкционисане:

- злоупотреба или скривање активе или преварно увећање активе, тј. фиктивно стварање дугова,
- бављење активношћу или функцијом која је неспојива са трговачком, као адвокат, нотар итд.,
- одржавање активним неликвидног предузећа с циљем да се од-

годи поступак судске ликвидације,

- преузимање обавеза за рачун трећег лица које су исувише велике с обзиром на тешкоће у којима се налази предузеће у том моменту,
- преференцијално плаћање које се састоји у фаворизовању једног повјериоца на штету другог у ситуацији неликвидности,
- пропуштање подношења захтјева за покретањен судског поступка у року од 45 дана након настанка наликвидности,
- иако је банкрот кривична санкција, уз њу се може, према оцјени суда изрећи и грађанска санкција личног стечаја.

Посљедица личног стечаја је забрана пословођења. Ради се о забрани вршења функције директора, администратора или контроле правног лица (удружења, привредног друштва итд.). Ова казнена санкција обухвата забрану да се буде:

- члан управног одбора или надзорног одбора неке установе,
- посредник у трговини хартијама од вриједности,
- посредник у продаји малих бизниса¹⁸,
- директор, управник, агент, или посредник осигуравајућег друштва или штедне организације,
- директор позоришта, биоскопа, музичких манифестација и сл.,
- директор или помоћник директора периодичне штампане публикације,
- оснивач или управник грађанског ортаклука,
- организатор стамбене изградње и сл.

Ове забране се уписују у ргистар трговине и привредних друштава као и у казнену евиденцију. Оне повлаче за собом и забрану вршења изборне функције и забрану да се буде биран на јавним изборима. Санкције за непоштивање наведених санкција су:

- трговачки акти лица којем су изречене наведене санкције су правно ништави,
- ако би дужник, након стечаја наставио са привредном дјелатношћу или вођењем правног лица, његово предузеће би било судски ликвидирано,

18 Фр. Lefonds de commerce=скуп материјалних и нематеријалних елемената (фирма, клијентела, средства за рад) без некретнине (локала).

- кривичним закоником је предвиђена казна од двије године затвора и новчана од 375.000 Еура за наставак дјелатности упркос наведеним забранама.

Закон предвиђа да се посљедице личног стечаја укидају прије одређеног рока у случају ако дужник измири дуговања својим средствима или се дугови измире на други начин.

4. ГРАЂАНСКИ СТЕЧАЈ

Регулисан је члановима L 711-1 до L 762-6 Француског потрошачког законика,¹⁹ укупно 122 члана.²⁰ Грађански стечај се у поменутом Законику назива: „**Третман ситуације презадужености**“.

Ситуација презадужености је немогућност појединца да измири доспјеле и недоспјеле дугове који нису настали из привредне дјелатности (трговачке, занатске, пољопривредне, слободних професија). Односне законске одредбе се односе и на Французе који станују изван Француске а имају дугове према повјериоцима из Француске. Без одобрења повјерилаца не могу се умањити, пролонгирати или опростити дугови настали из обавезе издржавања, одштета жртви одређених кривичном пресудом, дугови настали преварама према институцијама социјалног осигурања, и казне изречене кривичном пресудом. У поступку третмана презадужености приоритет над осталим потраживањима имају потраживања закупадавца некретнине.

За поступак третмана презадужености надлежне су **комисије по департманима и судија појединац првостепеног суда**. Захтјев за покретање третмана презадужености подноси се надлежној комисији која може предложити или наложити законом предвиђене мјере, или предложити санацију дужника²¹ или се, уз сагласност дужника, може обратити надлежном судији у циљу отварања поступка санације дужника у поступку судске ликвидације.

Састав²² и начин рада комисија су регулисани државним декретом.²³

19 Code de la consommation ,Version consolidée au 26 octobre 2016, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069565>

20 Поједини чланови садрже више чланова, па члан 711 садржи чланове означене са: L711-1, L711-2, L711-3, L711-4, L711-5, L711-6

21 Фр.rétablissement personnel

22 Комисија има седам чланова: префект департмана (челник извршне власти у департману), његов помоћник, представник Народне банке и четири члана која именује префект.

23 Акти владе који имају законску снагу.

Члановима комисије и свим трећим лицима је забрањено да преносе информације које су стекли током поступка.

Дужник чији је захтјев за третманом комисија прихватила саслушава се пред комисијом. Комисија може саслушати свако лице ако сматра корисним.

На захтјев дужника комисија се може обратити надлежном судији како би се обуставила започета извршења.

Након испитивања прихватљивости захтјева за третманом презадужености, комисија установљава стање активе и пасиве дужника. У ту сврху комисија може упутити јавни позив повјериоцима.

О установљеном стању активе и пасиве комисија обавјештава дужника. Дужник може приговорити налазу комисије и тражити да се случај изнесе пред надлежног судију како би се утврдило право стање потраживања. Комисија је дужна удовољити овом захтјеву.

Комисија може, након утврђивања чињеничног стања предложити:

1. **санацију дужника без судске ликвидације** ако дужник има само покретне ствари потребне за свакодневни живот или му је имовина незнатне вриједности, или
2. уз сагласност дужника ако имовина има одговарајућу вриједност, обратити се надлежном судији како би се отворио поступак **санације дужника са судском ликвидацијом**.

У оба наведена случаја прекидају се и забрањују започета извршења над имовином дужника. Прекид и забрана извршења не могу трајати дуже од двије године. Комисија може захтијевати од надлежног судије забрану исељења из стана дужника.

Када се испитује могућност дужника да враћа своје дугове, дужнику се оставља износ неопходан за живот а тај износ је једнак социјалној помоћи коју добија радник у случају губитка посла.

Када комисија утврди стање презадужености дужника, она настоји да посавјетује дужника и главне вјеровнике како да сачине договорни **план санације дужника**. Овај план може садржавати мјере које се односе на одгађање или репрограмирање плаћања дугова, њихово умањење, смањење каматне стопе и сл. Трајање плана не може прећи седам година сем у случају ако је дуг настао из кредита за куповину јединог стана дужника.

Уколико дужник и повјериоци не могу да се договоре око договорног плана санације, комисија може наложити све или неке од сљедећих мјера:

1. репрограмирати дугове на рок до седам година
2. одредити редосљед плаћања дугова

3. одредити смањење каматне стопе
4. на двије године обуставити сва потраживања сем оних која се односе на издржавање сродника.

Ако се након двије године дужник поново обрати комисији, она може наложити исте мјере сем обуставе потраживања, или препоручити санацију дужника без судске ликвидације или се обратити надлежном судији ради отварања поступка санације са судском ликвидацијом.

Порески дугови се репрограмирају под истим условима као и остали дугови.

Ако није било судским путем приговора на мјере које је препоручила комисија, надлежни судија тим мјерама даје извршну снагу.

Ако је комисија утврдила да је дужникова имовина незнатне вриједности, она суду препоручује санацију без судске ликвидације. Ако нема приговора, надлежни судија тој препоруци комисије даје извршну снагу. Ако је санација без судске ликвидације постала извршна, она за собом повлачи брисање свих дугова дужника.

Одлуци о санацији може заинтересирана страна пред надлежним судом приговорити у року од 15 дана.

Судија тим поводом може поново донијети одлуку о санацији без ликвидације или предмет вратити комисији ради поступка санације са судском ликвидацијом, ако утврди да дужник није без имовине.

Ако је пред судијом покренут поступак санације са судском ликвидацијом, он позива на рочиште дужника и познате повјериоце. Ако је судија утврдио да је дужник без имовине и да се понашао *bona fide* доноси одлуку о отварању поступка. Судија може одредити једног **мандатара**. Ако то ситуација у којој се дужник налази захтијева, судија му предлаже да затражи помоћ од институција које пружају социјалну помоћ. Судија може тражити све потребне информације како би могао оцијенити ситуацију у којој се дужник налази. Отварање поступка одлаже сва започета извршења као и поступак деложације. Мандатар, или ако није именован, онда судија даје оглас како би се повјериоци пријавили. Од отварања поступка дужник не може отуђивати своју имовину без дозволе мандатара или судије. Повјериоци пријављују своја потраживања у року од два мјесеца. Мандатар саставља биланс економске и друштвене ситуације дужника, верификује потраживања и процјењује активу и пасиву. Судија одлучује о евентуалним приговорима повјерилаца. Судија објављује ликвидацију имовине дужника, с изузетком имовине на којој нема извршења у складу са Закоником о извршном поступку те имовином незнатне вриједности.

Након одлуке о ликвидацији и током ликвидације имовином дужника управља **ликвидатор**. Ликвидатор има рок од 12 мјесеци да прода имовину дужника. Ликвидатор намираује повјериоце поштујући ранг залога којима су потраживања обезбјеђена. Ако се током поступка установи да је имовина дужника незнатне вриједности, судија закључује поступак санације са судском ликвидацијом због недовољности активе. Ако је имовина дужника довољна да се намире повјериоци, судија закључује поступак. Закључење поступка повлачи за собом брисање свих дугова дужника који нису произишли из привредне дјелатности.

У **националном регистру** скупљају се сви подаци о неуредним плаћањима која су везана са кредитима одобреним физичким лицима, сем оних за привредну дјелатност. Тај регистар води **Народна банка Француске** која је једина овлаштена да централизује податке. Чим комисија за третман презадужености прими захтјев дужника, као иписарнице надлежних судија, о томе обавјештавају Народну банку ради уписа у регистар. Подаци се у Банци чувају пет година од закључења поступка.

ЗАКЉУЧАК

У француском праву постоје 4 врсте стечајева физичких лица: 1. стечај самосталног привредника, 2. банкрот као кривична санкција, 3. лични стечај као професионална санкција, 4. грађански стечај (стечај потрошача).

Органи који учествују у стечајном поступку су бројни: 1. привремени мандатар, 2. предсједник надлежног суда, 3. стечајни управник, 4. медијатор, 5. вјештаци, 6. стечајни администратор, 7. контролори из реда повјерилаца, 8. јавни тужилац, 9. стечајни судија, 10. одбор повјерилаца из реда институција јавног права, 11. одбор осталих повјерилаца чија потраживања износе више од 3% укупних потраживања, 12. комисија за третман презадужености физичких лица (која се не баве привредном дјелатношћу, 13. ликвидатор, 14. Народна банка Француске.

У стечају се могу изрећи кривичне и грађанске санкције које су веома строге.

Чини се да би наведене санкције било неопходне увести у српско стечајно право, као и одговорност *de facto* одговорних лица у правном лицу.

Ranko Vulić²⁴

Jadranka Petrović²⁵

BANKRUPTCY OF INDIVIDUALS IN FRENCH LAW

Summary: *There are four types of bankruptcies of individuals in French law:*

Bankruptcy of individual entrepreneurs, craftsman, farmers and members of the free professions is regulated by the same rules as the bankruptcy of private companies, which are the rules of the French Commercial Code. Bankruptcy of responsible persons in bankruptcy proceedings of liquidated company and of individual entrepreneur as criminal sanction regulated by the provisions of the French Commercial Code.

Personal bankruptcy as a professional sanction to be pronounced during or after the bankruptcy proceedings against the individual entrepreneur or the responsible person (de facto or de iure) of the legal entity due to negligent operation or punishable acts (fraudulent use of the funds to be harmful to others, payments in spite of insolvency, fictitious accounting, etc.) or for the mere fact that a company does not pay its debts. This type of bankruptcy is also regulated by the provisions of the French Commercial Code.

Civil bankruptcy (consumer bankruptcy) i.e. bankruptcy of the individuals that does not fall into afore mentioned categories. It is regulated by the provisions of the French Consumer Code.

Keywords: *Bankruptcy, bankruptcy of individual entrepreneurs, personal bankruptcy as a professional sanction, civil bankruptcy (consumer bankruptcy).*

24 Assistant professor, Law School, Banja Luka

25 Master of Economics, PhD candidate at faculty of Economics, Banja Luka University

ЛИТЕРАТУРА

1. Миздраковић, Вуле. *Компаративна анализа економских аспеката стечаја*, докторска дисертација, Универзитет Сингидунум, Београд, 2012. https://www.researchgate.net/publication/261309963_Komparativna_analiza_ekonomskih_aspekata_stecaja
2. Милосављевић, Александар: *Имовинско-правне последице покретања стечајног поступка у домаћем и компаративном праву*, докторска дисертација, Универзитет Едуконс, Нови Сад, 2016. 19, <http://educons.edu.rs/wp-content/uploads/2016/06/Aleksandar-Milosavljevic-doktorska-disertacija.pdf>
3. Thiveaud Jean-Marie. L'ordre primordial de la dette : Petite histoire panoramique de la faillite, des origines à nos jours. In: Revue d'économie financière, n°25, 1993. Droit et finance. pp. 67-106.
4. Вулић, Ранко, *Стечај у француском праву*, Годишњак правног факултета, Бања Лука, 2016, бр. 38, стр. 249-264
5. <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/entreprise/30069#TgmCWj2GbbpDtqza.99>
6. Code de la consommation ,Version consolidée au 26 octobre 2016, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069565>
7. http://www.persee.fr/doc/ecofi_0987-3368_1993_num_25_2_1989
8. Code de commerce , пречишћен текст од 20.10.2016 (<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>)
9. Закон о стечајном поступку Републике Српске (Сл.гл.РС бр. број: 67/02;77/02; 38/03; 96/03,68/07,12/10 и 16/10)
10. Закон о ликвидационом поступку (Сл.гл.РС бр.64/2)
11. Закон о привредним друштвима Републике Српске (Сл.гл.РС бр, 127/08,58/09,100/11)
12. http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/proc_preventives_20130430.pdf